

REVOLUȚIA DE DREAPTA — NOTE ASUPRA CĂRȚII LUI HANS FREYER

Extras din Anton Golopenția, *Opere complete, vol. I. Sociologie*. București: Editura Enciclopedică, 2002
Vezi, la sfârșitul documentului, adnotarea din același volum, semnată de Sanda Golopenția.

Volumașul apărut la Eugen Diederichs (1931), al profesorului de sociologie din Lipsca, Hans Freyer, reprezintă poziția spirituală deținută de cei grupați în jurul revistei „Die Tat“. Fără a fi apărut în seria de publicații editate de ea, dar scoasă de editorul ei, scrierea de care ne ocupăm are parte de vigoarea în scris și de precauțiunea în gând ce le sunt proprii și urmărește, ca și ele, înlăturarea înțelegerilor și a formelor întrecute ale vieții sociale prin descătușarea celor născânde. Lucru firesc, deoarece tineretul de la „Die Tat“ continuă creator, umplând-o de conținut, insurgența așa-numitei „Judendbewegung“ împotriva a tot ce e învechit, așa cum făcuse Freyer, încă înainte de 15 ani, în acele două immuri adresate datoriei de a făptui în slujba ultimelor finalități ale societății și nu pe căile obisnuinței, ce sunt lucrările lui de tinerețe *Anteu. Temeiurile unei etici a vieții conștiente și Prometeu. Idei pentru o filozofie a culturii*.

Datorită realismului autorului ei, *Revoluția de dreapta* aduce mai mult o analiză a structurii sociale contemporane decât un program nou. „Astăzi realitatea nouă se afirmă în o mie și mai bine de chipuri. A-i anticipa ideile ar fi a face profeții în vânt. O succesiune istorică nu poate fi pregătită, ca o reprezentație de teatru. Căci nu există un libret, după care se va desfășura: de abia când se întâmplă, își găsește forma adecvată“ (p. 7).

Freyer începe constatând schimbarea vădită a realității sociale, întâmplată pe nesimțite în ultimii ani. „În schimb, se gândește încă întocmai ca și când am fi în plin veac al XIX-lea. Deși ideile principale și centrale ale acestui veac sunt demult părăsite, iar stâncile credinței lui răsfirate ca nisipul în vânt. De fapt, idealistii progresului lui sunt azi adevărați reacționari“ (p. 7).

Veacul al XIX-lea rămâne în istoria omenirii veacul revoluției continue. Cândva răscumpărare, căzută ca trăznetul, a unei greșeli peste seamă de mari, și

încă, pentru Schiller, plină de patosul romantic al luptatului împotriva tiraniei, revoluția a ajuns să fie, în ultima sută de ani, un proces imanent realității sociale.

Opoziții tot mai hotărâte între straturile deosebite ale societății au adus cu sine ca, în tot decursul ei, mulțimi de necuprins să ajungă să fie în tot mai mare măsură nimic și să dorească a fi totul.

Doctrinarii materialismului istoric, interpreți magistrali ai acestui veac, au afirmat cu tărie că revoluția adevărată, ce se pregătește, nu consistă în frământările oamenilor, ci în încordările, tot mai greu de strunit, ale realității sociale. Ea se desăvârșește în dialectica tăcută a lucrurilor, a mașinilor, a mărfurilor, a condițiilor de producție și a celorlalți factori de același fel, iar calea pentru a apropia înfăptuirea ei este supunerea față de această dialectică: îngenuncherea desăvârșită, de bună voie, a clasei speculate grăbește antiteza dictaturii ei.

Deviza aceasta a diriguitorilor revoluției de stânga a fost respectată un timp oarecare de muncitorime; azi nu se mai întâmplă așa. În loc de a accepta robirea tot mai completă în economia capitalistă, care năzuiește în mod automat la realizarea unor câștiguri tot mai mari prin reducerea cât mai multor oameni la rolul numai de simple unelte, proletariatul caută acum să-și câștige o situație cât mai bună în cadrul ei.

Veacul al XIX-lea se lichidează astfel pe sine însuși. Asistența socială, înfiripată prin secularizarea milei creștine, a câștigat muncitorii. Chipul în care decurgea lupta de clasă revoluționară s-a schimbat astfel cu totul. „Marea mulțime a muncitorimii s-a decis. Nu s-a lăsat cumpărată prin asigurări, rente sau drepturi, ci s-a decis să se intereseze de programul social. Nu mai luptă astfel negativ împotriva societății industriale ca sistem, ci pentru inserarea ei dinăuntru în afară, adică pe terenul ei“ (p. 30–31).

Departate de a fi sortită pieirii, societatea industrială devine viabilă datorită concepției statului social. Iar soarta revoluțiilor de stânga e pecetluită. Căci, prin sindicate, proletariatul primește să rămână înăuntru acestui sistem, câștigându-și drepturi înăuntru lui. Revoluția continuă se transformă astfel în simplă mișcare reformistă.

Pe primul plan trec energiile latente, ce se strâng demult, încă din vremurile apogeului societății industriale. E noua revoluție, revoluția de dreapta. De dreapta, nu pentru că reia eforturile reacționare trecute, ci pentru că este antiteza nouă a sintezei incipiente dintre proletariat și societatea industrială. Pături largi, ocolite de sistemul capitalist și atinse de el doar mijlocit: țărănimea și meșteșugarii, caută echilibrarea raportului lor cu societatea de azi, cu bunurile și tehnica ei. Principiului: societate industrială îi stă în față principiul: popor. O nouă structurare socială a țărilor se pregătește astfel. Negând finalitatea în sine a societății industriale, poporul va reda elementelor ei însemnătatea de simple mijloace neutre ce le revine. Categoriile pentru exprimarea acestei realități lipsesc încă. Se va

produce însă „o dezrobire a oamenilor și a lucrurilor din lanțurile sistemului vechi și răsplămădirea lor după un principiu mai înalt“. „Nu se soluționează, cu acest prilej, un conflict de interese, ci se emancipează statul din înlănțuirea lui seculară în plasa intereselor de clasă — aceasta e semnificația pozitivă a termenului *de dreapta*“ (p. 54–55).

Statul societății industriale e polițistul sortit să realizeze și să păstreze cel puțin echilibre stabile între interesele sociale în opoziție, pentru a prelungi ființa acestei societăți. Revoluționarii de stânga socotesc astfel că, de îndată ce va fi atinsă asociația liberă a omeniilor întregi nivelate într-o singură clasă, idealul lor, statul va dispărea ca un regulator inutil.

La ceea ce tinde azi statul, de când cu întrecerea celor profetite de oamenii stângii, e tocmai dimpotrivă. Nu mai rămâne instituție a anumitor straturi, fie ele revoluționare ori reacționare, ci devine tot mai mult reprezentantul vrerii comune a intereselor de grup în conflict. De-abia așa va putea ajunge poporul subiect al propriei sale istorii.

Această emancipare a statului merge alături cu alta, a individului. Nu i se mai impune să fie numai unealtă muncitoare; în realitatea socială, cu un sens altul decât numai economic, a statului nou, el își va putea satisface și nevoile sufletești.

Acest stat nou nu va veni, ci a și venit în bună parte. În mai mare sau mai mică măsură, statele existente au început să acționeze astfel și vrerea celor mulți le cere tot mai mult de așa natură.

Interesul acestei analize vii a lui Freyer consistă în faptul că manifestă, întâi de toate, căutarea formulilor noi, după care însetează, mai mult sau mai puțin, toată lumea. Căci doctrinarii stângii de azi, singurii care mai reclamă titlul de depozitari ai unei concepții pe de-a-ntregul mântuitoare, ori nu reușesc să cuprindă realitatea, când rămân ortodocși, ori îi adaugă, de cele mai multe ori, formule de compromis, prin care ajung mai aproape de realitate, dar se depărtează de adevărata stângă. Această criză e vădită și prin faptul pomenirii neîncetate [a] înfăptuirii[or] Rusiei sovietice. Acest singur caz contemporan în care stânga nu este nehotărâtă și în continui tratative e totuși un capitalism de stat altoit pe o revoluție proletară.

Nevoia descoperirii tendințelor noi și active ale societății noastre e o nevoie și de igienă sufletească.

Căutarea lui Freyer, nicidecum reacționară, fără întoarceri la învechit, îngrijorată să găsească năzuința viabilă, ca să poată fi opusă pedanteriei dogmatice socialiste, este expresia, ca puține altele de hotărâtă, a zbulciumului tuturor celor care, fără a fi profitorii sau lăudătorii încăpățânați ai unei concepții existente, resimt sterilitatea căilor știute ale politicii și caută altele noi, în mijlocul cărora acțiunea să-și aibă din nou sensul.

Adnotare Sanda Golopentia 2002

***REVOLUȚIA DE DREAPTA — NOTE
ASUPRA CĂRȚII LUI HANS FREYER***

Publicat în „Dreapta“, an. II (1932), nr. 5 (29 ianuarie), p. 1, 2. Semnat cu pseudonimul George Prigoreanu.

Revista social-politică „Dreapta“ a apărut la București între 1931 și 1934. Condușă de Traian Cotiga (redactor E. Horescu), ea a fost concepută ca o revistă a Centrului Universitar (vezi *CMR*, p. 266).

A.G. a publicat la „Dreapta“ între 1932–1934, în perioada în care Octavian Neamțu reușise să atragă printre colaboratori un mare număr de reprezentanți ai Școlii Gusti: H.H. Stahl, Mircea Vulcănescu, Lena Constante, Ernest Bernea, Emil Buznea etc.

Correspondența cu O. Neamțu cuprinde un număr de scrisori pe tema modificărilor ce se impuneau pentru a transforma „Dreapta“ într-o revistă a tineretului (universitar) din România. Reproduc în cele ce urmează pasaje din ciorna unei scrisori nedatate a lui A.G. către O. Neamțu, care este consacrată în întregime „Dreptei“:

Înfățișarea celor două numere pe care le cunosc? Mizeră. Brutus [Coste] e remarcabil de copt, dar lucruri ca cele ale lui trebuie evidențiate prin alte vecinătăți. Tu ești prea ardelean și prea prins în Eminescu. Nu trebuie să râcâim răni închise. De vreme ce ești ardelean trebuie să fii prevăzător dacă vrei să clădești în România; iar în Eminescu cred că trebuie să avem tăria de a da laoparte depășitul: evreii și armenii și bulgarii păturii lui suprapuse au devenit burghezie română, deci realitate cu care trebuie să contăm. Aș spune același lucru și despre editorialul foarte frumos scris al lui Horescu și despre *Revoluția ta de dreapta*. Ne trebuie orașele totuși, ca să trăim, iubim *România* și nu satul sau țăranul sau pozițiile „de dreapta“. — Să și scriem a[lt]minteri. Eu cred că funcțiunea noastră nu e să formulăm frumos antitezele (care există și fără noi: vezi statul țăranesc al lui Motru, armare târzie a criticii sterile a „Junimii“), nici să zgândărim urile. Ci să arătăm *drumul* între două năzăriri: una liberală 1848 (Burghezie! Orașe! Industrie!), una Junimea (întoarcere la noi înșine și, într-un târziu: sat, țăran, agricultură). Drumul pe huma realităților, care e: echilibrul care convine împrejurărilor și firii noastre între sat și oraș, agric[ultură] și industrie, autohton și străin. Nu putem să ne mutăm în lună și nici să facem uitat veacul cu înnoirile. Sinteză, deci compromis. Fie și compromis, dar productiv. Alegerea de subiect a lui Topliceanu mi-a făcut deci plăcere. Feriți-vă însă de zbârnăitul gen „De la individ la națiune“ [...]

Trebuie să rămânem liberi și să strângem crâncen curelele genului nostru.

Am pornit o ofensivă nouă Gusti. Ai aici ciorna. Măine pleacă scrisori în același sens adresate lui Vulcănescu, Stahl și Amzăr. — Lui Vulcănescu îi voi scrie despre tine ca redactor. Tu du-te la fiecare din

ei și apoi la profesor. Bateți fierul crâncen. Cred că mai mult nu poate fi făcut de aci. Și țineți-mă [la] curent. Tu renunță la „Dreapta“ de dragul unei publicații oficiale a Fundațiilor. Dacă se scoate un ziar neoficial sau numai „Gând și faptă“ [un alt nume preconizat de A.G. pentru o revistă a tinerilor monografiști, S.G.], păstrează „Dreapta“. Cred totuși că „Dreapta“ e pe jumătate pierdută și de tine și de noi. În urma diverselor sprijine, s-ar putea să fii primat acolo de oamenii acțiunii imediate. Ai curajul s-o părăsești în cazul acesta. În caz că Seminarul realizează numai o revistă și tu poți să scoți mai departe un ziar cu monografiștii, contează pe o contribuție lunară a mea. Întâi însă la Fundații și monografie în bloc (AFG).

A.G. recurge la pseudonim întrucât, deși nu e de acord cu orientarea revistei și deși D. Gusti le ceruse monografiștilor să nu mai publice în ea, el speră încă în posibilitatea ca O. Neamțu să reușească să transforme „Dreapta“ într-o revistă a monografiei.